

BESTE TXANGO BAT

Bai gorputzak eta bai arimeak, euren atsedena bear dabe; gaur iñoiz baiño geiago. Orra mundu guztiak artzen dabezan opor-aldien errazoia. Praille-ordenen legeak zentzun aundiz egiñak dira; beraz, gure aspaldiko legeak, opor-aldiok be eratzen ebezan. Karmeldarrok beintzat, urte Erdiko barauen ondoren, au da, iraillaren 14'tik Pazko-aldira arteko barau ostean, ia bost-sei illabetea, illero egun bateko opor edo kanpoko ibiltaldi bat ospatu oi genduan, naiz-ta gaur oitura oni garrantzi aundirik ez emon, leen baizen zorrotz beinik-bein.

Alan be egiten ditugu txango berezi batzuk. Urtero bat, karmeldar probintziko olan nai daben lekaide guztiok leku egoki baten, janari ta guzti, alkaturik. Euskaldun probintzi au, aintxiña-aintxiñatik NaparruarJoakin Deunareuna deritxona, napartar, logroñotar, arabar, gipuzkoar, bizkaitar eta kantabriarrez osoturik daukagu, geienok jakiña euskaldunak. Eta, esan dodanez, emen inguruko mendi eta lekuri eder-apaiñenetan (Artzeniega, Oro, Kodes, Urkiola, Arantzazu, eta abar) batzen gara. Aurten, Burgos'ko probintza dan arren, euskaleritik ur-ur dagoan Zid'en Santa Gadea erritxoan batu gintzazan, irurogei ta amar bat karmeldar lekaide.

Eguzkia oraindik nagi samar ibilliz, eguna zerbait luzatzen joian aldian, bagillaren erditik gora. Amarrak eta erdietan an egoteko deia artu genduan. Batzuk Miranda'tik, beste batzuk Orduña'tik naiz Gasteiz'tik arako bidea arturik or zan bakotxak ondoen eritxon bidez eta ibil-burdiz.

Gu iru giñan Larrea'tik aratu giñanak. Arratiarra agur egiñez, Barazar atzera itxirik, Gasteiz'tik, Miranda'tik Pankorbo'ranta... Emen, lendik be bidea ba genkien arren, Artzainari jasotako oroigailu ondoan, badaezpadan, "Espina'ko (Arantzazu'ko) Andra Mariaren monastegira nundik joaten zan itandu genduan."—"Ortxe bidea, ara daroana", erantzun jakun. Euki be antxe bertan geunkan, geure zain. Bide onek ba dauka garrantzirik. Zergaitik. baiña? Aintxiñako urteetan, España'ko erregeak, lagun asko lagun ebezala, euren zalpurdietatan bide au artzen eben Puente Larra, Orduña, Larrabetzu, Morga, Muxika zear, Garnika'ra eltze; andik Bermeo'ra eta euren zeregiñak amaiturik, lengo bidetik biurtuko ziran etxera.

Ez gintzazan gu lenengoak izan "Espino'ra eltzen ezta azkenak. Gu aratu aurretik, alan be, prailletza galanta egoan bertan. Beste asko ba etozan, andik eta emendik. Arek eta onek alkar agurtu eta zoriondu ondoren, lenengo amarretakoa egin bear zala-ta, bakotxak janariz beterik ekazan topin eta ontzi eta tresnak artuaz, konbento aurreko zugazti zabal ederrean banandurik, bakotxak bere lekua artu eta sabelak ixiltzen asi giñean, ia ordu betean.

Bakartade au gaur-egun "Espino'ko Andra Mariaren Lekaretxea", Aita erredentoristak daukie Alkartze eta Otoitz etxe biurturik. Miranda'tik ur egiten da, amar kilometrorra, Ebro ondotik zear, Gadea aintxiñako errian kokatua. Pankorbo'tik Bilbao'rako bidean 625'garren kilometro nazionalean; Burgos'tik 80 kilometro eta Bilbao'tik bardin, 65 Logroño'tik eta 45 Gasteiz'tik. Eguraldi eguzkitsua ta alboetako mendietako aixe mee ozkirriz gozatua. Giro atsegiña, benetan.

Bakar-etxe au orain gogartetxe biurtua. Toki bake-tsu ta egokian, Erredentoristen gazteen nobiziadua da 1879'tik aurrera; inguruko gazteak lekaide izan nai dabenak, ementxe daukie aterpe atsegingarria. Lenago, 1410'tik 1836'rarte beneditarrak bizi izan ziran toki bikain onetan. Gadea'tik ur samar, solo zabal artean. Urrin samarreko mendi-erpin jagolez babestuta.

Astegunetan berton bizi diran lekaide eta gogartetxe koentzat bereziki izanda be, igande eta jaietan ingurukoentzat be ateak zabalik daukiez. Eukaristia ospatzen da berton 9'etan eta 12,30'etan; autortzak entzuten dira, gaixoai lagundu errietan Jaunaren itza ots-egin; au da, parrokia dan ezkerro, parroki baten egin oi diran zer guztiak beteten dira.

Leku onek zergaitik ete dau "Espino"-ko Andra Mari izena? 1399'an, an inguruetako artzainak (gureak araiño eltzen ziran garai aretan, euren artaldeakaz) Andra bat ikusi eben, Andra Maria, zeruko Ama eurentzat, elorri baten gaiñean. Arrakasta aundia artu eban ikusketa orrek an inguruko etxe eta errietan, eta artzainen artean. XV'garren gizaldiaren lenengoetan, jaso da orain be zutunik daukagun eleiz ederra, gotik egikera garbi-garbia, urteetan zear santutegi izana eta gaur be santutegi doguna. Altara nagusiaren goian erdi-erdian dago, ondo be ondo zizelaturiko Andre Mariaren irudi bikain-bikaiña, "Arantzazu'ko Ama" deri-

txona. Eleiza au, beneditarrak jasotako guztiak lez, egikera berezikoa dozu, eder zabal aundia, barne debozizioa sortzen dauana.

Gosaldu ondoren, emen alkartu gintzazan gu. Ango arduradunak, gu somatuz bat, barruko argi guztiak biztu zituan. Guk, Aita Arostegi gure probintziala buru genduela, alkar agurtu eta ari ta oni (ameriketarik etorriak be ba-ziran) zorionak emon ostean, geure otoitzaldia asi genduan. Erri-otoitzen ondoren, gazte batek sei bat minutuko irakurtaldia egin euskun Gurutzeko Juan deunaren idatzietatik, gozo-gozoa nunbait. Irakurria pizkat ausnartu ondoren, erri-otoitzak, kantuak eta Aita Gurea euskeraz eta erderaz... Orrela amaitu zan gure iru bat ordu-laureneco gogoeta aldia.

Ordu biak inguruan izango zan bazkaria. Ordu bido geunkazan bazterrak ikusteko. Nik, beste askok lez, Santa Gadea'rako bidea artu neban; istoriz gainezka dago aintxiñako erri au, erdel erri baiño euskal erri itxura eta doiñuz antz geiago daukan Gadea au. Jatorrrak dozuz bertako kaleak eta etxeak, amabost-amalau garren gizaldiko egikeraz, buztin-errez eta adrilluz egiñak.

Eleizea miretsi gendun, aparteko eraz egiña. Gure artean lez an ez dabe oraindik ezer aldatu, Kontzilio ostean be. Altara nagusia oso bikaiña, urre bereziz margoztua. Santu pilloa (ez dakigu zergaitik) kapilla baten daukiez danak moltzoan, urte batzuetako autsa gain dabela. Lenago kanoniguak egozan emen, eta eguneroko Ordu-otoitzak alkarrekin osotzen ebezan.

Erri au, esan dodanez, gora aundikoa zan bere denporetan. "Santa Gadea de Cid" deitzen dautsoe; Cid aundiakbe, bada, parte artu eban emen; errian irakurten dira euskal izenak eta itzak; etxeak ez dagoz banaka euskal errian lez, moltzo estuan baiño, inguruan solo ta zelai ugari eukita be, eder jakon antxiña-antxiñatik, alkarren ondo-ondoan bizi izatea. Erritik lau pausora, ermita bat daukazu, Santa Gadea'ri eskiña, eta antza denez emendik zear Konposlela'ra joiazan erromesak jasotakoa: Naparroako Eunatokoak eta onek ba dabe ki-detasunik.

Monastegira biurturik, bazkaria. Ortarako eleiz, frontoi eta komentu ostean, zugaztiaren albotxoan, mai zabal eta jarleku ugariz ornidua daukie prailleak, ara

doian jenteak aukera izan daian, ondo be ondo gertaturik. Gazte-talde bizkor askok dabe ara joera, eta jakiña, bear olako aukerak: mai zabal luzeak, pixa-tokiak aterpe ta guzti, azkenean teatruak egiteko lekua be bai. Eta egurastu naiz aizea artzeko arboladi kilometro erdikoa. Guk emen bazkaldu gendun, gauzea umore ononez gozatuta.

Bakotxak ekarri ebanetik barruak ondo aserik, ari ta oni goizean lez maitekiro agur esanik, ango biztanle eta lekaideai be bardin, guztiok, kantu ta agur artean, etxerako bidea artu genduan. Guk, Larrako irurok, Orduña'rantza. Beiñola Espaiña'ko erregeak. Gernika'ra zinegitara etozanean ekarren bidea guk be egin gura izan genduan. Eta iparrerantza arturik, laster giñean Ebro ertzean, ots, Puente-Larra'n; ibai gaineko zubia igaro eta bertan zerbait ezkertera egiñaz, Espejo eta olako arabar erritxoak atzera itxirik, emen gu laster Orduña gainean.

Aurrez-aurre dogu Bizkaia. Emen iru jobide daukaguz. Eskumatik jo ezkerre berton gaurko Orduña'ko aldatza, lenago etzan emen biderik. Euki ementxe daukagu, eskumaratxoago. Ikuspegi eder bat, ur-saltu izugarria, ikustea merezi dauana: ementxe dau bere sorrera Nerbion ibaiak. Asko joan oi dira ona eguna emoten.

Erdi an daukagu, Orduña'ra begira, gane-ganean, Txarlazo deritxon lekua, Orduña'ko zaindaria dan Andra Maria'ren irudi galant bikaiñagaz; egunez zoragarri eta gabaz argiz ñirñirka. Goialdetik bide aukerakoa daukazu gaur bertaraiño nai oiñez ñai kotxez joateko.

Ezkerrera dago beste elbide bat, Araba aldetik eta Orduña'tik bertatik. Ni ortik ibillia naz iru bider beiñik-bein, Santutegiko monjai gogo-iñarkunak emokeran astia izaten neban andik gora Txarlazo'ra igoteko. Bertatik gora, zugatz-arte bide atsegiña; goi-goian aitz aundi bategaz topo dagizu, baiña karaitz ori erdi-erdi eba-gita dago. Pasu onek badauka bere izen berezia, eta nik beti esan dot auxe zala Erregeak Bizkaia'n sartzeko igaro bear eben aitz-arte.

Gu geroago ebagitako aldatz-bidetik jatsi gintzazan, eta ez txarto. Gaberako Larra'ko geure komentuan giñan besteakaz batera apari-izkia egiten.

AITA ONAINDIA